

ICE is lokaal – Inspiratiebundel *WERKDOC

tapis plein vzw, FARO, Locus (20/11/'14)

ICE is lokaal – TRAJECTOVERZICHT

Kan je een gemeentelijk strategisch meerjarenplan in daden omzetten met (immaterieel) erfgoed als aanleiding, motor, bindmiddel, stimulans? LOCUS, FARO en tapis plein gingen samen de uitdaging aan. Negen gemeentes reageerden op de oproep.

Deelnemers:

Aarschot, Beernem, Diest, Edegem, Herselt, Huldenberg, Scherpenheuvel-Zichem, Tessenderlo, Westerlo.

Het traject:

- Verkennde gesprekken

In de loop van de zomer 2014 lazen tapis plein, FARO en LOCUS de 9 strategische meerjarenplannen mét toelichting door. In de nazomer werd met elke gemeente (cultuurbeleidsmedewerkers, vrijetijdsmedewerkers, erfgoedwerkers, schepenen ...) een individueel gesprek gevoerd over erfgoednoden en –potentieel, maatschappelijke en andere uitdagingen, wensen, mogelijkheden en verwachtingen.

- Aanzet inspiratiebundel

De praktijkervaring die tijdens deze gesprekken werd gedeeld, combineerden we met de werkervaring van de drie partners tot voorliggend document, een eerste versie van de beoogde inspiratiebundel.

Doelstelling:

1. De (meer)waarde van (immaterieel) erfgoed en participatie in de context van lokaal (cultuur)beleid laten zien en ervaren.
 2. Concrete inspiratie en ideeën bieden voor een ICE- en participatiewerking op maat van de lokale context en bijbehorende takenpakketten.
 3. Praktijkuitwisseling tussen gemeentes onderling stimuleren.
 4. Wegwijzen en doorverwijzen voor wie op zoek is naar meer.
- Praktijkuitwisselingsmoment: tijd voor feedback en uitwisseling

Op 4 december wordt elke gemeente opnieuw uitgenodigd in Brussel om na het lezen van dit document

- zijn of haar ongezouten mening en feedback te geven op deze inspiratiebundel;
- collega-gemeentes extra uitleg of informatie te vragen over hun aanpak of project;
- méér praktijkervaring te delen en verdiepende gesprekken te voeren o.b.v. enkele vaststellingen of vragen die uit dit traject naar boven zijn gekomen;
- wensen en verwachtingen omtrent de definitieve inspiratiebundel voor te leggen en verder te bespreken.

- VERVOLG

** Inspiratiebundel*

Het is de bedoeling om alle input (voortraject, inspiratiebundel, praktijkuitwisselingsmoment) te bundelen in een document dat ook andere gemeentes in heel Vlaanderen kan inspireren. Na het feedback- en praktijkuitwisselingsmoment wordt deze eerste versie grondig aangevuld en evt. herwerkt. Waar mogelijk worden vaststellingen en vragen meegenomen in de toekomstige werking van de trajectpartners (tapis plein, Locus en FARO).

** Ondersteuning per gemeente*

We voorzien per gemeente een samenvattende fiche met enkele adviezen en ideeën. Gemeenten die daar in 2015 graag mee verder gaan, kunnen waar mogelijk op de partners een beroep doen voor feedback.

INSPIRATIEBUNDEL - ICE is lokaal

LEESWIJZER

- Dit document tracht vanuit erfgoed lokale kansen en opportuniteiten in samenwerking, gedeelde verantwoordelijkheid, betrokkenheid ... bloot te leggen. Het mag duidelijk zijn dat dit niet enkel een zaak is van de cubeco alleen: intern doorgeven, kopiëren, lezen, laten lezen en inspireren is de boodschap!
- De praktijkvoorbeelden kunnen zowel inhoudelijk als methodisch ideeën opleveren: hoe zou je het in een gelijkaardige context kunnen aanpakken? Wat werkt en wat niet? Vraag de betrokkenen meer uitleg op 4 december!
- De 'praktijkvragen' zijn vragen die tijdens dit traject opdoken en die we op 4 december verder willen uitdiepen. Vanzelfsprekend is alle input hiervoor welkom!

1. ERFGOED, meer dan monumenten alleen

De basis:
EEN INTEGRALE
ERFGOEDBENADERING

VASTSTELLING

Doorheen de gemeentelijke strategische meerjarenplannen, op gemeentelijke websites, in brochures en folders ... worden diverse begrippen gebruikt die verwijzen naar erfgoed. Monumenten, archieven, collecties, roerend erfgoed, onroerend erfgoed, immaterieel erfgoed ... Soms naast elkaar, maar soms beperkt tot 1 of 2 van deze erfgoedsoorten.

De basisopdeling van erfgoed zoals die in beleidscontext in Vlaanderen wordt gebruikt is:

Onroerend erfgoed (=monumenten en landschappen)

Roerend erfgoed (=objecten en archieven)

Immaterieel erfgoed (= kennis, gebruiken, tradities)

In theorie zijn dit de verschillende hokjes waaronder je erfgoed verdeelt. In de praktijk zie je de één echter zelden zonder de ander. Klassiek voorbeeld: De ambachtsman zet in zijn atelier (onroerend) zijn ambachtelijke vaardigheid (immaterieel) in en gebruikt daarvoor gereedschap (roerend). Vanzelfsprekend zijn dergelijke vakjes handige kapstukken om je gemeentelijke erfgoedwerking aan op te hangen. Al is het maar omdat ze ook binnen de Vlaamse overheid bestuurlijk zijn opgedeeld en dus vaak andere (subsidie)regels en betrokken diensten vragen.

Bij een hedendaagse erfgoedwerking komen de drie erfgoedsoorten zoveel mogelijk aan bod. De drie pijlers staan namelijk evenwaardig naast elkaar. Bovendien kan een dergelijke integrale benadering ook lokaal verrijkend werken. Het biedt kansen om:

- het lokaal erfgoed te benaderen als een geheel van allerlei deeltjes. Zo kom je tot een rijkere totaalervaring en -beleving.
- in te spelen op één erfgoedaspect dat meest aansluit bij de actualiteit, omgeving of context. Van daaruit kan je dan de andere aspecten mee in de kijker zetten/aan bod laten komen.
- meer aanknopingspunten bij het dagelijks leven van mensen te vinden. Inwoners zullen erfgoed zo meer als iets van zichzelf beschouwen en niet iets wat 'ver van hun bed' staat.
- meer tot win-wins, partners en nieuwe samenwerkingen te komen.

Een integrale erfgoedwerking gaat echter verder dan de optelsom van de verschillende erfgoedsoorten. Op een tweede niveau, rond de erfgoedkern, bevindt zich het lokaal cultuurbeleid waarin erfgoed kan worden geïntegreerd. Tenslotte liggen ook daar rond heel wat mogelijkheden om erfgoed te verbinden met/te integreren in andere domeinen van het lokaal cultuurbeleid en andere maatschappelijke sectoren, zoals welzijn, onderwijs, toerisme of jeugd. Dit traject is bedoeld om te verkennen hoe je volop kan gaan voor zo'n integrale erfgoedbenadering.

PRAKTIJKTIP!

- Basisvorming cultureel erfgoed: www.faronet.be
- Workshopreeks immaterieel erfgoed: www.immaterieelerfgoed.be

LEESTIP!

- [Erfgoed in zicht \(2013\)](#)
 - [Waarom investeren in erfgoed? En hoe?](#)
 - <http://www.immaterieelerfgoed.be/meer-lezen>: overzicht van basispublicaties over immaterieel erfgoed, waaronder de visienota voor een beleid in Vlaanderen (2010), folders, UNESCO-Conventie ...
-

2. Een hedendaagse lokale erfgoedwerking: spelverdeling

Uitgangspunt:
HOE KAN EEN LOKALE
ERFGOED(WERKING)
OPTIMAAL BENUT WORDEN?

Een bepaalde persoon of dienst neemt meestal het voortouw in het lokale erfgoedbeleid. Naargelang de lokale context is dat de cubeco, een museumconservator of –medewerker, een erfgoedvrijwilliger die nauw samenwerkt met de cubeco, een medewerker toerisme met sterke interesse voor erfgoed ... Uit de gesprekken in dit traject, destilleerden we een zestal verschillende ‘rollen’ die doorgaans worden opgenomen in de lokale erfgoedwerking. We beschrijven deze hieronder als praktijkgerichte handvaten om een hedendaagse erfgoedwerking mee aan te sturen. Vrijwilligers, partners, lokale professionals en experts kunnen hier een aanzienlijk aandeel in opnemen. Voor de leesbaarheid kozen we de cubeco als spilfiguur in de erfgoedwerking, maar zoals gezegd kan hier evengoed een andere persoon of dienst worden vernoemd. Meer nog, liefst worden deze rollen in de praktijk door diverse actoren opgenomen of verdeeld. Zolang de coördinatie en spelverdeling wel centraal wordt opgevolgd.

- ➔ *Onderstaande schets is bedoeld als een overzicht om jezelf in te herkennen. Het kan sterktes en tekorten van de werking blootleggen of helpen om prioriteiten te stellen. De praktijkvoorbeelden illustreren en inspireren.*
- ➔ *Het ‘spelverdelen’ en in evenwicht brengen van deze rollen, is niet enkel noodzakelijk (niemand kan alles tegelijk) maar resulteert bovendien als vanzelf in een (meer) integrale erfgoedwerking.*

STIMULATOR

Voor alles is de cubeco iemand die anderen pro-actief stimuleert om een hedendaagse erfgoedwerking (mee) uit te bouwen. Dit houdt in dat hij sensibiliseert omtrent een integrale erfgoedbenadering, anderen ondersteunt maar tegelijkertijd stimuleert om iets meer of anders te doen naargelang de noden van de erfgoedwerking; informatie, inhoud en vernieuwende ideeën laat doorstromen op maat van de anderen ... Het ‘extra stimuleren tot’ is een basistaak die in alle andere rollen doorklinkt.

Praktijkvraag:

Wat doe je als je vaststelt dat er weinig dynamiek zit in de erfgoedwerking in je gemeente? Wat zijn hinderpalen en drempels die je ondervindt bij het stimuleren van verandering, binnen de gemeentelijke diensten of bij de lokale erfgoedactoren (heemkundige kring, museum, archief ...)? Wat zijn mogelijke oplossingen? Welke oplossingen kan je zelf realiseren? En welke oplossingen liggen buiten je eigen mogelijkheden?

Feedback (praktijkuitwisseling tussen alle deelnemers op 4-12-2014)

Het belang van een goede ambassadeur, al dan niet in de cultuurdienst zelf. Persoonlijk contact en overtuigingskracht is noodzakelijk. “Je moet een zot vinden die het wil doen met hart en ziel”. Is meestal vrijwilliger, werkt misschien zelfs het best, mits goede ondersteuning en stimulansen van de cubeco.

TIP! Probeer breder te kijken dan klassieke erfgoedverenigingen (cfr TEO imkervereniging). Zo maak je meer kans op een dynamische werking en projecten. Je spreekt ook een ander publiek aan met andere interesse en verandert het oubollige beeld dat leeft over erfgoed.

BELEIDSMAKER

VASTSTELLING

De lokale erfgoedwerking kan per gemeente sterk verschillen, afhankelijk van de context, de politieke keuzes, de mankracht en slagkracht ... In de praktijk blijkt een erfgoedwerking, hoe klein ook, overal aanwezig. Wat echter vaak ontbreekt en als nood wordt gevoeld, is een visie op die werking, een plan van aanpak, een richting.

Beleid maken gebeurt op verschillende niveau's. De "politiek" beslist uiteraard, maar als cultuurbeleidscoördinator heb je doorgaans een belangrijk aandeel in de voorbereiding en/of de uitvoering van het beslissingen die de bestuurders nemen. Aan de basis van een volwaardig erfgoedbeleid ligt... een goed plan van aanpak. Dit komt er vooral op neer dat je keuzes maak: waar wil jij (en moet het beleid) prioritair op inzetten? Ofwel 'choose your battles'. Denk in deze oefening vooral aan de effecten die je op lange termijn wil realiseren: investeren in erfgoed is een keuze. *Waarom is dit zo belangrijk? Wat is de meerwaarde van een erfgoedbeleid voor de lokale gemeenschap en de uitstraling van de gemeente?* Als je zicht hebt op de effecten op langere termijn, kan je gemakkelijker uitmaken wat je korte termijn (voor de volgende twee jaar bv.) wil realiseren. Snijd de olifant in stukken en begin met de meest behapbare brokken: eens de jaren verstrijken, bouw je een stevige lokale erfgoedportfolio uit.

Feedback (praktijkuitwisseling tussen alle deelnemers op 4-12-2014)

Er is een groot verschil tussen cultuur en erfgoed qua draagvlak en gewicht. Sinds het cultuurdecreet is cultuur ondertussen ingebed en niet meer weg te denken uit het lokale veld (ondanks de financiële discussies errond). Erfgoedzorg is vooral nog een zaak van enkele bezielde mensen, wat veel minder gewicht kan uitoefenen op beleid. Draagvlak en participatie kunnen helpen, veel kleine successen, punten scoren helpt. Probeer erfgoed in MJP te krijgen, een win-winsituatie te creëren (bvb. ondersteuning van heemkring via lokaal etc. in ruil verwerking/bewaring van het gemeente-archief).

0 VOOR DE START

Zorg dat je als cultuurwerker een duidelijk mandaat hebt van politici, schepenen cultuur, gemeenteraad, het managementteam ... Een duidelijke plaats voor erfgoed in het organogram, als duidelijk omschreven opdracht, zodat je er tijd en middelen voor krijgt en niet tussen de soep en de patatten moet opnemen. (cf. functiebeschrijvingen)

Praktijkvraag:

Hoe realiseer je dit? Is dergelijk mandaat afhankelijk van persoonlijke interesse van bestuurders? Of zijn er ook andere manieren om dit gedaan te krijgen?

1 START MET INVENTARISEREN!

Tracht zicht te krijgen op wat er aan erfgoed (potentieel) in je gemeente aanwezig is. De verschillende erfgoedsoorten (onroerend, roerend, immaterieel) kunnen hier een handige kapstok voor zijn. Vergeet echter niet ook de aanwezige (potentiële) erfgoedwerkers in kaart te brengen: *welke verenigingen, musea, archieven en particulieren houden zich bezig met erfgoed of beheren erfgoed, misschien zonder dat ze er zich bewust van zijn?* Schrijf dit overzicht uit en vul het voortdurend aan met nieuwe informatie, ontdekkingen en contactpersonen. Dit vormt de basis voor je integrale erfgoedwerking.

- *Zie dit vooral als een oneindig werk dat stukje bij beetje zijn nut zal bewijzen. Een inventaris kan je helpen om te zien wat er leeft, gedaan is, wat dringend en minder dringend moet gebeuren. Gebruik hem als basis om je erfgoedwerking en plan van aanpak op te enten.*

- ➔ *Creëer voor jezelf een kader en workflow die het je gemakkelijk maken om informatie bij te houden. Dergelijk overzicht hoeft immers geen project op zich te zijn. Eens je de basis bijeengebracht hebt, kan je nav nieuwe contacten, projecten, activiteiten voortdurend aanvullen.*
- ➔ *Je hoeft ook niet het warm water uit te vinden. Welke oplijstingen zijn er al gemaakt in het verleden, bijvoorbeeld in het kader van een cultuurbeleidsplan? Kijk ook eens naar de inventarissen die regionale of Vlaamse organisaties of instanties hebben opgemaakt (zie hieronder)? En voer zeker ook een goed gesprek met de erfgoedactoren (heemkring, museum, erfgoed/cultuurraad ...) in je gemeente. Ongetwijfeld hebben deze actoren een goed zicht op wat er allemaal groeit en bloeit op het vlak van erfgoed in je gemeente!*
- ➔ *Ook hier staat integraal denken voorop: beperk je niet tot de klassieke invulling van 'erfgoed': bekijk ook de evenementenkalender van je gemeente of het verenigingsoverzicht. Denk aan professionele en niet-professionele erfgoedwerkers, en zowel in formele als informele context. Denk niet enkel aan historisch maar evengoed aan eigentijds. ...*

PRAKTIJKTIP!

- **Databanken:**
 - Provinciale databanken roerend erfgoed (Erfgoedinzicht in Oost- en West-Vlaanderen; Erfgoedplus in Vlaams-Brabant en Limburg)
 - www.erfgoedkaart.be
 - www.immaterieelerfgoed.be
- **Vrijwilligers:** Er schuilt veel potentieel in vrijwilligerswerking, ook op niveau van in kaart brengen, al vragen vrijwilligers ook een goede ondersteuning en heldere taakomschrijving.
Erfgoedcellen werken bvb. met vrijwilligers om collecties op stukniveau te beschrijven en inventariseren. Het project Suskewiet over vinkenzetten werkte met leden uit de gemeenschap zelf, die als expert waardevolle bijdrages leverden voor het in kaart brengen en beschrijven van objecten en archiefmateriaal. Het wordt weliswaar moeilijker om vrijwilligers te betrekken op een meer overkoepelend niveau, al kan dat op langere termijn ook meer opleveren voor de gedragenheid en uitwerking van de erfgoedwerking.
- **Lokale Media:** Lokale media kunnen ook gebruikt worden voor het opsporen van interessante personen, collecties, verhalen, immaterieel erfgoed (gemeenschappen). Een vrijwilligersploeg die 'media-wacht' kan niet moeilijk te vinden zijn, maar zorg voor een duidelijk kader van wat je interessant vindt en wat niet en voor een manier om hun bevindingen bij te houden en te documenteren. Ook en mogelijk nog interessanter, zijn de digitale kanalen die mensen vandaag de kans geven om zelf te reageren of actief inhoud aan te leveren via diverse kanalen. Ook dit kan een vorm van participatief inventariseren of documenteren zijn. Dit vraagt echter een goed doorgedacht kader van selectie ed. Potentieel dat verder onderzocht kan worden.

Praktijkvraag:

Is het in de praktijk effectief mogelijk om vrijwilligers te vinden die dergelijke taak willen opnemen? Is dat effectief een meerwaarde? Waarom (niet)?

LEESTIP!

- [Crowdsourcing](#)

2 TEKEN EEN PLAN VAN AANPAK UIT

VASTSTELLING

Heel wat meerjarenplannen van lokale besturen willen werk maken van een 'bruisend vrijetijdsbeleid'; 'een warme gemeente', een 'actieve buurtwerking' of een sterkere uitstraling...

Zoek bij de strategische keuzes op het vlak van erfgoed zoveel mogelijk aansluiting bij strategische en operationele beleidsdoelstellingen in het meerjarenplan en de beheers- en beleidscyclus. Voor elk van bovenstaande doelstellingen kan erfgoed een rol spelen! Is je lokaal bestuur ook actief in een breder, regionaal, netwerk (bv. een intergemeentelijk samenwerkingsverband)? Schrijf de lokale doelstellingen ook in deze regionale verbanden.

- ➔ *Zorg voor betrokkenheid van erfgoedwerkers en –gemeenschappen, inwoners en beleidsmakers.*
- ➔ *Vertrek van wat leeft, zowel op erfgoed- als op maatschappelijk vlak. Prioriteiten hoeven niet steeds van uit het negatieve te vertrekken (bvb. hoogdringende restauraties), maar kunnen ook net gebruik maken van een positief gegeven (bvb. een bloeiende industrietak). Wees niet bang om in te zetten op iets wat het op het eerste zicht niet lijkt nodig te hebben, maar overweeg voortdurend actualiteit, context en mogelijke positieve gevolgen.*
- ➔ *Beschouw dit plan in de eerste plaats als een instrument om overzicht te krijgen en te houden, eerder dan als een doel op zich dat dynamiek, flexibiliteit en creativiteit onmogelijk maakt.*

VOORBEELDEN

* Tessengerlo, Diest, Aarschot, Scherpenheuvel-Zichem, Herselt en Westerlo maken deel uit van het project **De Merode**. Dit plattelandsproject biedt heel wat kansen voor de erfgoedwerking van de gemeentes in kwestie. Het is dan ook een opportuniteit om de lokale erfgoednoden en –doelstellingen in het regionaal verhaal in te schrijven en omgekeerd. Bovendien heeft dit project geresulteerd in een verkenningstraject voor een structurele erfgoedsamenwerking in een gezamenlijke aanvraag voor een erfgoedconvenant.

* **Scherpenheuvel-Zichem** is rijk aan monumenten, collecties en vrijwillige of niet-gemeentelijke erfgoedwerkingen Kortom: er is heel wat erfgoedpotentieel. De cubeco krijgt meer en meer het functieprofiel van erfgoedcoördinator, wat een positieve evolutie is, met echter ook een negatieve kant: het benoemen van een erfgoedcoördinator wordt al te vaak gezien als oplossing voor alle noden en problemen. Lokale erfgoednoden zijn immers zo divers (van onderhoud van monumenten tot depotproblematiek, archiefwerking en publieksprojecten en –ontsluiting, museumwerking, educatieve werking etc) en meestal zo groot dat het onmogelijk is om, zelfs met een specifiek functieprofiel, alles aan te pakken. In dergelijk geval lijkt een inventaris en daarop geënt plan van aanpak een eerste stap om door het bos de bomen te zien.

- ➔ *Durf als erfgoedcoördinator, voldoende tijd te nemen voor de opstart van dergelijk plan, dat je werking op lange termijn efficiënter maar vooral ook rijker zal maken!*

INITIATOR

De cubeco die zelf projecten initieert en (soms) uitvoert. De voorwaarde om een nieuw project op te zetten moet een noodzaak of opportuniteit zijn. Iets wat leeft (bij de bevolking, in de erfgoedgemeenschap ...) en waar je kan bij aansluiten of gebruik kan van maken.

- ➔ *Denk vooraf goed na over de doelstellingen maar ook mogelijke gevolgen van projecten: Een project dat je opzet met ook op samenwerking en*

gemeenschapsvorming, kan ook interessant materiaal (archief, collectie ...) opleveren. Anticipeer op mogelijke bijkomende effecten in afspraken met andere actoren vooraf, door het betrekken van andere verenigingen en groepen waar je in de eerste plaats niet aan dacht ...

Feedback (praktijkuitwisseling tussen alle deelnemers op 4-12-2014)

Niet vergeten dat er nog steeds grote nood is aan praktijkkennis rond vertaalslag naar het publiek toe.

VOORBEELDEN

* In Tessenderlo is Nieuwjaarszingen een levendige traditie die ondermeer ondersteund wordt vanuit de jeugdraad en de scholen. Het is niet nodig om hier extra in te investeren wanneer het zo al goed draait, maar het kan wel gebruikt worden als insteek of voorbeeld, wanneer er bvb. een project wordt opgezet over het documenteren van ICE; of om de jeugdraad te betrekken bij een andere immaterieel erfgoedproject en het Nieuwjaarszingen als voorbeeld te gebruiken van waar ICE over gaat.

* In verschillende gemeentes worden momenteel digitale inventarissen opgezet van begraafplaatsen. Een ideaal moment om het **funerair erfgoed** verder te inventariseren, beschrijven en ontsluiten. In Beernem, en verschillende andere gemeentes, gebeurt dit met vrijwilligers rechtstreeks in het GIS-systeem. Daarnaast werd ook een publicatie uitgegeven die lokaal heel wat weerklank heeft gehad.

PRAKTIJKTIP!

- Epitaaf, vereniging voor funerair grafkunst, bouwt een bibliotheek en documentatiecentrum uit waar je terecht kan voor informatie en tips ivm (inventariseren van) grafkunst.
- Gelieve de familie te volgen. Koffietafels in Vlaanderen. Niet enkel aangenaam om lezen en kijken, maar ook een mooi voorbeeld van een project rond afscheidsrituelen van verschillende culturen. De begraafplaats kan een aanleiding vormen voor een mondelinge geschiedenisproject over afscheidsrituelen, mét aandacht voor diversiteit. Maar ook een feestdag als Allerzielen kan een gelegenheid zijn om kleinschalig een aantal mensen te bevragen over deze traditie en zo je funerair inventarisatieproject te ontsluiten en tegelijkertijd met ICE te combineren.

LEESTIP!

- Draaiboek funerair erfgoed van de provincie Vlaams-Brabant

VOORBEELDEN

* In verschillende gemeentes worden '**kapelletjes**' nog steeds 'als vanzelf' onderhouden. Het kan boeiend zijn om hier een project rond op te zetten, bvb. om mensen via hun 'eigen' kapelletjes in contact te laten komen met andere (deel)gemeentes; alternatieve Mariawandelingen te organiseren; rond volksdevotie-rituelen en tradities te werken en zo immaterieel erfgoed te verzamelen en in de kijker te zetten; te werken rond de rol van kapelletjes als verbindingsplek of bezinningsplek en de link te leggen naar andere plekken in de gemeente met een gelijkaardige (niet-katholieke) betekenis; een inventarisatie- en documentatieproject op te zetten met de gebruikers/verzorgers van de kapelletjes; ...

→ *Weeg vooraf grondig de noodzaak en de meerwaarde van dergelijk project af: soms is het net interessanter om gewoon een goede relatie te onderhouden met een (informele) gemeenschap die goed draait.*

* In sommige gemeentes is **herbestemming van dorpskerken** aan de orde. Dit wordt vaak met argusogen gevolgd door de gemeenschap in kwestie. Een erfgoedproject kan dit proces helpen begeleiden én documenteren. In Beernem zijn er gesprekken aan de gang tussen gemeentebestuur en kerkfabriek om een deel van het kerkgebouw in te nemen als archiefruimte. Een erfgoedproject zou enerzijds herinneringen en getuigenissen van mensen aan deze plek kunnen verzamelen nav deze verandering. Daarnaast is het een

ASTSTELLING

Logistieke en financiële ondersteuning bestaan er vandaag lokaal een heel aantal eenduidige systemen: subsidies voor verenigingen, projecten, jubilea, logistieke steun bij tentoonstellingen. De criteria zijn echter divers en meer of minder stimulerend. De subsidies worden in de praktijk niet altijd gebruikt en blijken ook niet steeds afdoende om mensen aan te zetten om eens iets anders te doen.

Gelegenheid om te sensibiliseren rond archiveren en ICL: Wat is een archief en hoe wordt dat gebruikt? Welke archieven bestaan er en wat zit daar van jezelf in? Wat is de link tussen het Rijksregister en geboorte- en sterfterituelen? Naamgeving? Link met familiekunde? De locatie en 'doorzichtigheid' van dit archief biedt de mogelijkheid om het te verbinden met het (dagelijks) leven van mensen.

- Ook hier is het van belang om de gevoeligheden en betrokken partijen goed te kennen vooraf en de evt. negatieve gevolgen tov de meerwaarde af te wegen. Anderzijds zijn de soms sterke reacties die ergoed losweekt, een mooie aanleiding om vanuit het verleden over de toekomst na te denken en vraagt dat soms ook wat durf en risico. Voldoende draagvlak zoeken en creëren en niet alleen/vanbuitenaf/vanbovenuit handelen is de boodschap!
- Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur biedt ondersteuning en inspiratie ivm herbestemming.

RUGGESTEUN

De cubeco coördineert de financiële en logistieke ondersteuning van verenigingen en erfgoedwerking. Het loont de moeite om je reglementen onder de loep te nemen en na te gaan hoe deze subsidies beter of anders kunnen gebruikt worden.

- Kunnen verenigingen met bepaalde expertise (die bvb. jaarlijks expo's opzetten) gestimuleerd worden om praktijkervaring rechtstreeks/onderling uit te wisselen, ipv elk afzonderlijk op de gemeente beroep te doen?
- Kunnen criteria verfijnd worden zodat er meer return komt, weliswaar in verhouding tot wat er gegeven wordt?
- Is er voldoende communicatie en overstijgt het systeem the usual suspects?
- Kan er een soort begeleidingssysteem opgezet worden, op basis van enkele criteria, waarbij verenigingen zowel de subsidie als inhoudelijke begeleiding krijgen, bvb. op voorwaarde dat ze het jaar nadien zelf aan de slag gaan met iets 'anders dan anders'?
- De meeste subsidie- en ondersteuningsinstrumenten zijn er enkel voor stabiele en erkende verenigingen. Dit is logisch, maar zo bestaat natuurlijk de kans dat waardevolle informele, tijdelijke of particuliere bij voorbaat worden uitgesloten. Is het mogelijk om ook dergelijke werkingen ook een plaats te geven in je ondersteuningsbeleid?

PRAKTIJKTIP!

- Sommige gemeentes werken met puntensystemen ipv met criteria voor toekennen van (project)subsidies.

Praktijkvraag:

Hoe worden puntensystemen geëvalueerd door die gemeentes die het al gebruiken? Wat zijn eventuele alternatieven, voor- en nadelen?

- Kan het subsidiereglement voor jubilea aangepast worden naar meer erfgoedstimulerende initiatieven? Bvb in middelen en ondersteuning voor een inzameling en tentoonstelling van herinneringen, objecten, archiefmateriaal, ...? Of wanneer het gaat om jubilea van personen: subsidies voor de uitwerking van een

herinneringsboek ism een heemkring of actor met expertise rond verhalen opwekken bij mensen en ontsluiten ...

- Op zoek gaan naar externe middelen om je eigen erfgoedwerking te ondersteunen is een ander paar mouwen, mét potentieel, zeker in tijden van besparingen. Het vraagt wel wat zoekingswerk en investering.

LEESTIP!

[Waarom investeren in erfgoed? En hoe?](#)

NETWERKER-MAKELAAR

Het verbinden, verknopen en doorverwijzen van individuen, verenigingen, organisaties ... maar ook ideeën en projecten is een belangrijke rol van de cubeco. Een eerste voorwaarde hiervoor is een goede kennis van wie waar mee bezig is. Netwerken is dus enerzijds op de hoogte blijven van allerlei initiatieven in verschillende sectoren en niveaus' (lokaal-provinciaal-nationaal), via nieuwsbrieven, op evenementen, recepties, etc, via collega's en kennissen ... Op die manier kan je sneller opportuniteiten detecteren.

Het doorverwijzen of verbinden zelf gebeurt naargelang de context meer of minder intensief. Soms volstaat het om initiatieven per mail door te sturen en zo onder de aandacht te brengen, soms vraagt het een eerste gezamenlijke ontmoeting op jouw initiatief en soms is een eerste gezamenlijk project noodzakelijk om toekomstige samenwerking vanzelfsprekender te maken. De cubeco is tussenpersoon of makelaar, waarbij de kunst is om je eigen aanwezigheid op termijn overbodig te maken.

- ➔ Combineer op basis van gelijke interesses, passies (een bepaald thema, expertise ...). Op vlak van participatie en gemeenschapsvorming is ICE bv. een ideaal uitgangspunt om mensen samen te brengen (denk maar aan eetcultuur, zangtradities, feestcultuur ...).
- ➔ Een project of vraag is de ideale basis om een eerste bijeenkomst of samenwerking rond op te zetten. Ook evenementen als Erfgoeddag of Open Monumentendag zijn ideale gelegenheden om actief op zoek te gaan naar (nieuwe) verbanden.
- ➔ Praktijkuitwisseling of vorming kan ook een basis vormen voor ontmoeting, bv. rond vrijwilligerswerking of verenigingsleven.

VOORBEELDEN

* In Beernem worden de Rozenfeesten volledig gedragen door een actieve gemeenschap die bewust bezig is met het beleven en doorgeven van de traditie. Bijvoorbeeld met een standje op de cultuurmarkt dat hun traditie zowel historisch als actueel presenteert. Nodig hen uit om hun ervaringen te delen met andere verenigingen en stimuleer **praktijkuitwisseling onderling**. Organiseer een koffietafel, een pecha kucha ... Ook in Tessenderlo zijn een aantal gemeenschappen actief bezig met het overdragen van hun kennis en kunde, op vlak van ambachten, imkers. Ook hier kan iets wat goed loopt een mooi voorbeeld zijn voor anderen, uitgedragen worden, uitgebreid worden naar workshop of vormingsreeksen

* Probeer de **cultuur- en/of erfgoedraad of -overleg** zo goed mogelijk te benutten. Weliswaar is de werking en samenstelling van dergelijke adviesraden van gemeente tot gemeente heel verschillend. Ook de graad van participatie en invloed op beleidmaken is heel divers. Sommige initiatieven zijn gericht op advies en inspraak, terwijl andere eerder uitvoerend en praktisch zijn ingesteld.

Het Tessenderlo Erfgoed Overleg en Werkgroep Erfgoed in Edegem zijn mooie voorbeelden van hoe erfgoedoverleg van onderuit kan worden gevormd, door een aantal diverse erfgoedverenigingen die nood voelen aan meer samenwerking en overleg.

- ➔ *Ondersteun deze initiatieven zo goed mogelijk, maar probeer ze ook te voeden en te inspireren. De verleiding is soms groot om de erfgoedwerking volledig over te laten aan deze gewillige actoren. Zij zijn echter niet altijd in staat om zelf interessante samenwerkingen te detecteren of op te zetten, over grenzen heen te kijken, actuele noden of tendensen op te volgen ...*

De erfgoedcel (-> een pas opgestarte heemkundige werking) Herselt krijgt van de gemeente een uitgebouwde archief- en documentatie infrastructuur. Daar staat tegenover dat er gewerkt wordt aan ontsluiting, inventarisatie van het gemeente-archief, ... Ook hier is het van belang de inhoudelijke ondersteuning te onderhouden zodat met het ter beschikking stellen van de ruimte de erfgoedwerking niet afgevinkt wordt. Anderzijds mag tov dergelijke investering ook een zeker engagement van de erfgoedcel verwacht worden in het ondersteunen van gemeente-initiatieven en -noden.

- ➔ *Tracht alle mogelijke aanwezige platformen inzicht te bieden in het groter kader van de erfgoedwerking en hen op de een of andere manier bij te betrekken. Zo vergroot je het draagvlak en kan je soms individuele perspectieven die niet altijd overeenkomen met grotere prioriteiten, overstijgen.*

PRAKTIJKTIP!

- <http://www.dewakkereburger.be/>
- Hou ook de initiatieven van lokale vormingplus centra in de gaten voor vormingen m2 en advies ivm participatie en inspraak.
- FARO voert een onderzoek naar de werking van lokale erfgoedraden en lokale werkgroepen erfgoed. In het voorjaar van 2015 zullen de resultaten van dit onderzoek breed worden gecommuniceerd. Als je zelf wil meewerken aan dit onderzoek, kan je altijd contact opnemen met FARO (zie: <http://www.faronet.be/node/48972>).

* De heemkundigen en leden van al dan niet formele erfgoedstuur- of werkgroepen liggen voor de hand, maar ook in andere verenigingen, buurten, ... zitten veel erfgoedliefhebbers (en zelfs professionals) 'verscholen'. Breid je netwerk geleidelijk aan uit als cultuurwerker. Vb. Scherpenheuvel-Zichem Hans Geybels, volksdevotie, vb. Huldenberg: erfgoedbloggers, ...

* In verschillende gemeentes zijn er voorbeelden van **vrijwilligersloketten**. Een initiatief als www.talentenbankaarschot.be in Aarschot is niet enkel een leuke manier om nieuwe vrijwilligers te werven of je organisatie op een andere manier bekend te maken. Het kan ook als eye-opener werken voor een nieuwe vorm van engagement in de hedendaagse maatschappij: mensen zetten hun talenten vandaag liever éénmalig of voor deeltaken in. Bovendien kunnen andere zoekertjes of aanbod je misschien inspireren om eens iets anders uit te besteden of ergens een 'talent' voor in te zetten waar je nog niet eerder aan dacht. Zorg dat je dergelijke initiatieven kent en ernaar kan doorverwijzen voor wie dat nuttig is.

PRAKTIJKTIP!

Oscar is instrument dat vrijwilligerscompetenties waardeert en zichtbaar maakt. Organiseer een inleiding in werken met OSCAR en geef zelf het goede voorbeeld!

* In de dagelijkse werking van lokaal cultuurbeleid wordt sowieso al veel samengewerkt rond erfgoed. Bvb. tussen archieven/heemkringen/familiekunde en bibliotheken (Auteurslezingen: lokale geschiedschrijvers, verzamelaars van sagen en legenden, tradities, gebruiken).

LEESTIP!

FARO dossier rond participatie, co-creatie en makelaardij met praktische tips en getuigenissen

Praktijkvraag

Een erfgoedwerking met aandacht voor al het bovenstaande tegrale erfgoedbenadering; plan van aanpak; kader en prioriteiten; waarom/met wie/hoe; anticiperen op gevolgen en resultaten van acties en projecten; draagvlak en participatie)

= een duurzame erfgoedwerking

Wat is jouw ervaring met verbinden en verknopen? Is het mogelijk om daarin verder te gaan dan klassieke samenwerkingen? Waarom (niet)? Hoe kan je zorgen dat alles elkaar zoveel mogelijk versterkt?

(Inhoudelijk) EXPERT

Sommige cubeco's hebben zelf een sterke inhoudelijke bagage op vlak van geschiedenis en erfgoed. Dat is belangrijk voor het aanbrengen van nieuwe ideeën, voor het wekken van vertrouwen en respect, voor het durven in vraag stellen ... Zelf zetelen in raden, heemkringen, erfgoedverenigingen etc. kan andere rollen versterken!

VOORBEELDEN

- * De cubeco van Beernem is ook lid van de heemkring. Dat zorgt niet enkel voor verjonging en vervrouwelijking van de heemkring, maar laat ook gemakkelijker nieuwe ideeën binnen en vormt een rechtstreeks contactlijn op eerder informele basis.
- * De cubeco van Edegem is secretaris en een van de drijvende krachten van de werkgroep erfgoed.

Feedback (praktijkuitwisseling tussen alle deelnemers op 4-12-2014)

Inhoudelijke expertise (en vooral interesse) bouwt credibiliteit op, zowel naar vrijwilligers als naar bestuur. Was bvb. in Edegem een belangrijke basis om fiat te krijgen voor erfgoedwerking.

Anderzijds is inhoudelijke expertise niet noodzakelijk, belangrijker is de bestaande expertise van anderen te weten samen brengen. In sommige gevallen moet ook opgepast worden met een sterke persoonlijke expertise/interesse. Gaat vaak over één bepaald thema, waarvan de perceptie kan bestaan dat de erfgoedwerking enkel daarop focust vanwege eigen interesse van de cubeco.

